

LES ARTS ΕΠΔΙΜΟΠΙΑΔΕΣ

LES MALES ARTS DEL ΔΙΜΟΠΙ ΗΑΠ ΜΕΡΕΣCΥΤ VΠΑ ΑΤΕΠCΙΟ ΔΕΣΤΑCΑΔΑ ΕΠ LA ΙCΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΡΑΔΙCΙΟΝΑΛ DE LES ΑΠΟΜΕΠΑΔΕΣ ΒΕΛΛΕΣ ΑΡΤΣ. VΠΑ CΟΝΣΤΑΝΤ QVE ΕΣ ΡΟΤ ΟΒΣΕΡVΑΡ ΔΕΛΣ ΡΕΤΑΥΛΕΣ ΓΟΤΙCΣ ΦΙΝΣ L'ΑΡΤ ΡΟΡ Δ'ΑQVEΣΤ ΣΕΓΛΕ.

Els artistes plàstics han intentat des de sempre reflectir en les seues obres la imatge d'una entitat impalpable i fetillera com és la de Satanàs. I la prova que el diable és capaç d'adoptar les formes més variades i imprevisibles és que, al llarg dels segles, trobem valuoses mostres d'autors que li han dedicat el seu interès i els seus esforços. Un bon exemple d'aquesta tradició la teniu en l'art gòtic, tant en els detalls arquitectònics com en la pintura. L'època medieval és l'escenari propici per a la difusió dels retaules a les esglésies. Disposeu d'un repertori fabulós a recintes com el MNAC de Barcelona, el Museu Episcopal de Vic, o el Museu de Belles Arts de València. Pintors com Ferrer Bassa (retaula de Sant Bernat de Claravall) o Lluís Borrassà (monestir de Sant Miquel de Cruïlles) ens han deixat bona mostra de les seues visions demoníaques, tot seguint un corrent europeu que dotava les imatges dels retaules d'un gran didactisme. I és que mentre que l'art i la religió van del bracet, el dimoni té cabuda a l'espai representatiu, siga en forma de drac (dominat i castigat per Sant Jordi), o caracteritzat de negre esperit maligne (les temptacions de Crist segons Duccio).

Superada la foscuria medieval, l'humanisme de Dürer o del mateix Michelangelo Buonarroti no resten exempts de la temptació diabòlica. Però seran sobretot els treballs de Hieronymus van Aken Bosch (*El Jardí de les Delícies*)

i dels seus compatriotes els més reeixits en la representació de visions apocalíptiques i aberrants.

De dimonis i dimoniets està farcit l'univers icònic de Goya. L'entorn de les arts gràfiques sembla propici per a les representacions de l'àngel dolent, tenint en compte el paper que prenen les il·lustracions en l'edició dels textos sagrats, o bé dels irreverents. La mà-

xima expressió en aquest sentit serien les il·lustracions que Gustave Doré va dedicar als textos de Dant. Prèviament, el visionari anglès William Blake ens havia deixat bona mostra de la seua tendència immoderada en les aquarel·les místiques que dedica al mateix text medieval i als referents bíblics. Ja en el segle XX, les pintures de José Segrelles recuperen la línia mística esmentada i serveixen a l'artista d'Albaida tant per il·lustrar les vides dels sants com per decorar els escenaris de Hollywood.

Si bé la tradició moderna no s'ha distingit per les passions religioses, trobarem que el surrealisme ens aporta referències de caire dantesc en els *collages* de Marx Ernst. També als fotomuntatges de John Heartfield o Josep Renau el dimoni té aspecte de burgès esperpèntic. Les guerres i les èpoques de por han donat peu als artistes per dotar d'una iconografia pròpia els poders del mal. I justament el segle XX n'és ple de conflictes bèl·lics.

L'artista pop Tom Phillips va dedicar set anys de treball a transcriure i interpretar gràficament el text de Dant. El 1985 apareix publicat per Thames & Hudson de Nova York el seu treball *L'infern de Dant*, una interpretació crítica de les contradiccions de la societat capitalista. També a casa nostra, fa poc més de vint anys, a Joan Fuster li va tocar el calvari de regnar en el foc de l'infern, o millor dit de les flames falleres. Aquesta situació va ser interpretada per l'Equip Realitat, que va dotar el nostre escriptor de banyes, cua i trident, elements característics del personatge innominable. En últim extrem, més enllà de les representacions iconogràfiques, el dimoni de l'art no solament és present al quadre o a la il·lustració: també s'evidencia en els temors, la incertesa i la por, elements que presideixen l'acte creatiu de l'artista.

Ricard Huerta